

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**De Nieuwe En Naauwkeurige Neederlandse Hovenier,
Onderwyzende hoe hier te Lande, onder dit Climaat een
Thuin, met zyn Parken, Paaden, Glintingen en Heiningen
wel zal aangeleid, en hoe de Boomen aan ...**

Te Leyden, 1735

Van de Pruymen

[urn:nbn:de:bsz:31-139361](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-139361)

3. Purpere.	1. Witte Pavie.
4. Perfikken van Italien.	1. Grootte roode Pavie van Pom- pone.
3. Laate Royale.	1. Pavie Rossane.
1. Rossane.	1. Blanke Andilly.
2. Roode of Violette Alberge.	
1. Belle Garde.	

100.

V. HOOFDPUNT,

Van de Pruymen.

DE Pruym in 't gemeen, is een uitnemende Vrugt, aangemerkt op alle manieren, zy is goed om raauw geëeten te werden, om in den oven gelegd te werden, in de Zon gedroogd, en ingelegd te werden, en tot Confituuren, so dat zy tegenwoordig geagt, en gezogt is, daar zynder veele soorten van, en men siet 'er van July af tot in Oëtober en laater, wy zullen ons vergenoegen, met de voornaamsten en besten.

1. *De Cerizette*, komt het eerste voor den dag en is de vroegste van allen; daar zyn twee soorten, de Witte en de Roode, maar de Roode werd meest geagt, zy is klein, rond, en by na vierkant, en plat genoeg, van een schoon kerffen rood, dun van schil, sig openende even als de Damast, en hoewel het een wilde pruym is, zoo is zy nogtans waardig geplant en behoud te werden, goed en vroeg zynde, zy komt van stek en steen, en behoeyt niet geënt te werden, nadien zy tam en vrugtbaar is, en oervloedig draagd.

2. *De vroege Morin*, is ook rood, en volgt kort op de voorgaande, en is goed.

3. *De vroege swarte Damas*, is twee derley groot en klein, 't is een heele swarte en vroege Pruym, maar somtyds wat hard of taay van vleesch, meelagtig, en laf; Men moet 'er maar Stamboomen van maaken; En voor het overige is hy het beste onderwerp om op te enten andere Pruymen, Perfikken, Pavien, &c.

AUGUSTUS

AUGUSTUS.

4. *De Perdrigon van Cernay*, ook genaamd *dubbeld Damas*, of *Passe velours*, is een heele schoone en groote pruim, bloemviolet, rond, vierkant, tamelyk vroeg, dik van steen, en hout, groot en breed van blad, zo opend haar heel wel, maar is niet verheeven in smaak, hard en meelagtig zynde, ondertusschen men kan 'er eenige boomen van hebben, om haar uitnemende vrugtbaarheid, en om voor inlegfels te dienen.

5. *De ronde Violette Damas*, ook *Maugeron* van sommige genaamd, is een van de voornaamste Pruymen, en de eerste van allen om op kroon, of stam gesteld te werden, zy is rond, groot genoeg en van een schoon violet, los van steen, en splyt, zy is heel suikeragtig en van een keurelyke en byzondere smaak, met een woord het is een voortreffelyke en geagte Pruym.

6. *De groote witte Damas*, is ook een uitnemende Pruym, rond en by na vierkant, groot genoeg, en van een geelagtig-wit, en los van steen, zy is ook heel suikeragtig, en van een goede smaak, daar is ook een groene, die kleinder is, en veel draagd, en die heel goed voor Confituuren is.

7. *De Abrikoos-pruym*, is reedelyk groot en rond, en berst, zy is van een geelagtig wit somtyds een weinig gestipt met rood, en met een woord, uitwendig heel wel na een schoone Abrikoos gelykenende, daar zy ook den naam van draagd, daar zy ook na zweemd door de smaak, die keurlyk en verheeven is, zy slaagt wel op alle manieren, en voor namentlyk aan de Espaljer.

8. *De roode Diaprée*, anders *Roche-Courbon* dat een dorp by Tours is, is reedelyk groot, van een violet, trekkende na 't rood, heel vast aan de steen, en is buiten alle tegen spraak de suikeragtigste van alle Pruymen, zy is uitnemend raauw, en gedroogd zynde de keurlykste en geagste, zy slaagt heel wel op alle manieren, maar maakt nogtans best een Espaljer, hy komt van stek, dat beeter draagt, als geënt zynde, maar geeft zo schoonen vrugt niet.

9. *De Violette Diaprée*, is langwerpig, van een schoon violet, heel goed en delikaat, draagt wel, en droogd van selvs op den boom.

Q

10. De

10. *De Mirabelle*, is een soort van kleine damas, geelagtig-wit gestipt met rood, langwerpiger als rond, los en klein van steen, en heel suikeragtig, zy is goed om raauw te werden geëeten, maar de uitneemste van alle de pruimen, in Confituuren blyvende in haar geheel, en een verheeve en musqueerende smaak hebbende, hy draagt buiten gemeen, en komt beeter van steek als van enten, daar is een soort van die veel later is, en die maar eerst in 't einde van September, en nog later rypt.

11. *De Goude-lakense-pruym*, is ook een soort van geele damas, gevlaakt met rood, zy is reedelyk groot, rond, en een weinig plat, los aan de steen, heel suikeragtig, en goet tot inlegfels en Confituuren.

12. *De Violette Perdrigon*, is altyd de geagteste geweest, zy is groot genoeg, en een weinig langwerpig, haar Coloriet is van een schoon violet, trekkende na een glansagtig-rood, zy is voortreffelyk om haar fyne vleesch gesuikerd sap, en verheeve smaak, uitnemend raauw, en niet minder keurlyk in Confituuren, zy is teeder van bloem, en dus onderworpen haar bloem te laten vallen, zo dat het veiligsten is, daar weinig boomen van in de openlugt of op stam te planten, en voornamentlyk niet in koude landen hoeken, en kanten, die den haagel onderworpen zyn, maar dezelve aan de Espaljer te stellen, daar zy ook voortreffelyker werd, daar is 'er geen een die minder rot werd, men zegt dat 'er een kleine van is, die veel later is.

13. *De witte Perdrigon*, is gelyk de violette, uit, en inwendig, maar verschild in de kouleur, die geelagtig wit is, voor het overige is deze pruim by na al zo teeder van bloem, en wil liever aan Espaljers, als op de wind gesteld werden.

14. *d' Imperiale* is een oude, en geagte Pruym, buiten gemeen groot, en heel lang van een schoon violet, trekkende na een helder rood, zy is vast maar niet hard van vleesch, suikeragtig en van een goede smaak, zy is heel goed raauw, zo wel als gedroogd in den Ooven.

15. *De Royale*, is een schoone en groote Pruym, rond, en helder rood, lang van steel, en goed van smaak.

16. *De Castellane* is groen, en beeter tot inlegfels en Confituuren, als raauw.

17. *De*

HOOVEN EN THUYNEN. 123

17. *De Ilvert Pruym*, is ook heel groen, maar heel lang, en dun, en splyt niet, zy is niet veel raauw, maar seer geagt voor inlegfels en confituuren, daar zy altyd groen blyvt.

18. *De graauwe Damas*, anders *Heere-pruym*, is van een aangenaam graauw violet, reedelyk groot, geel van vleesch, los van steen, en van een verheeve smaak.

19. *De Minjonne*, is groot genoeg, langwerpig en wit, een weinig gestipt of gevlaakt met rood, splyt, en is fyn, en suykeragtig van vleesch, en zeer geagt.

20. *De Koninginne Claude*, is als een soort van groote witte Damas, voor het overige rond, en bykans vierkant, en plat, heel los van steen, vast dog niet hard van vleesch, suykeragtig van sap, en heel goed van smaak, met een woord, 't is een voortrefelyke en geagte Pruym, komt laat, en 't is een der voornaamste, voor stamboomen.

21. *De Sinte Catharina*, is reedelyk groot, langwerpig, los van steen, geelagtig wit, zy is van de zuikeragtigste, en heel goed raauw hoewel zy laat komt, en de beste van allen om te droogen, nadien zy gaauw en by na op den boom droogd, zy komt vry wel van stek (of uitloopen) en men kan 'er niet te veel van hebben, niet alleen op stam, maar ook aan de Espaljer, daar zy zo uitnemend werd, dat men se niet meer en kend, zo dat 'er dan weinig beeter vrugt in de weereld is, indien men haar de tyd geeft van zo volkoomen te rypen, tot dat zy een weinig rimpeld aan de steel.

S E P T E M B E R.

In deeze Maand werden nog de meeste van de voorgaande vrugten geëeten.

22. *De Brunjolle*, is rond, en ten naasten by vierkant, van een violet trekkende na 't swart, geel van vleesch, en somtyds een weynig droog, en serp-foet, en reedelyk goed raauw, maar heel geagt gedroogd, en tot inlegfels.

23. *De Dattie*, of *Witte Imperiale*, is seer groot en lang, van een geelagtig wit, vast van vleesch, en somtyds een weinig droog en hardartig, en gemeenlyk suur of rinschagtig, zy is goed om te droogen.

Q 2

24.

24. *d' Imperatrice*, is een soort van laate violet Perdrigon, die gemeenelyk eerst in Oëtober rypt, dit is een heele goede en veel geagte Pruym, geel van vleesch, en uitneemend van smaak, zy draagd sterk, en laat weinig vallen, en slaagt heel wel aan de Espaljer.

25. *De groote laate swarte Damas*, is een groote Pruym, schoon swart, heel laat en van een verheeye en Musqueerende smaak.

26. *De Sint Juliaan*, is reedelyk groot en langwerpig, van een helder swartagtig violet, vast aan de steen, en verslenst of verdroogd aan de boom, daar sy tot de vorst kan aan blyven hangen, zy is beeter om te droogen als raauw, draagd sterk, en komt heel wel van uitloop of stek, 't is de beste soort, om op te enten, niet alleenlyk andere pruymen, maar ook Persikken, en Paviën.

Deeze drie of vier laatste Pruymen, werden gemeenlyk niet ryp, als in 't einde van September, en zelfs in Oëtober.

Onder de voorgemelde Pruymen, zyn 'er eenige goed tot Espaljers of latwerken, om dat zy daar zeekerder droogen, en een keuriger en verheevener smaak verkrygen, zodaanige zyn teegen het Oosten, of teegen het Zuiden.

De Violette Perdrigon.

De witte Perdrigon.

De Sinte Catharina.

De Mirabelle.

De Royale, en

Teegen het Westen slaagen niet kwalyk de Witte en Violette Perdrigons, de Mirabelle, en zelfs de Royaale.

Men zoude zelfs Pruymen teegen 't Noorden kunnen stellen, maar niet om raauw geëeten te werden, maar alleenlyk voor stooffels of inlegfels, en in dat geval souden 't de volgende zyn.

d' Imperiale, de Perdrigon van Cernay, de Castellane, d' Ilvert, en de Mirabelle.

Ten opzigt van kroon en stamboomen, heb ik reeds gezegt, dat de Perdrigons, zo de witte als de violette, daar dikwils verlopen en afdruipe, maar alle de andere soorten gelukken daar heel wel meede, en siet hier de ordre in welke men die kan planten.

Voor

De Diaprée van Roche-courbon.

d' Abricoos Pruym.

d' Imperatrice.

De Minjonne.

Voor de eerste Boom.

1. De ronde violette Damas.	13. Violette Diaprée.
2. Koninginne Claude.	14. Graauwe Damas.
3. Imperiale.	15. Brunjolle.
4. Groote witte Damas.	16. Vroege Morin.
5. Diaprée de Roche-courbon.	17. Kers-Pruym, of Cerizette.
6. Mirabelle.	18. Goud' lakenfè.
7. Imperatrice.	19. Castellane.
8. Groote laate swarte Damas.	20. Ilvert.
9. Sinte Catharina.	21. Perdrigon van Cernay.
10. Abrikoos-pruym.	22. Datte, of witte Imperiale.
11. Royaale.	23. Sint Juliaan.
12. Minjonne.	24. Vroege swarte Damas.

Indien m'er meer te planten heeft, zo zoude de twaalv eerste kunnen verdubbeld werden, drie of viermaal genoomen werden in de ordre in welke zy gesteld zyn, eer men de 12 andere verdubbelde: Maar die geen Espaljer of latwerk hebben, behoeven evenwel de witte en violette Perdrigons niet te missen, zy kunnen die tot kroon of opstam planten, indien zy haar in 't Zuiden stellen, bedekt voor koude en wind.

Naamen van soorten die ik niet beschreeven hebben.

Geelagtige-bleeke, of Witte.

De Catalogne.	Montmirel.
De witte Diaprée.	Verdwynende, of Transpirante.
Moyen van Bourgogne.	Maagde-pruym.
Eyer Pruym.	Poolfè-pruym.
Dubbeld bloem.	Suprême.

Violetten, trekkende na't Rood.

De Stier of Potiron.	Cœur de bæuf.
Dame van Italie, of Bonbouconé.	Switserfè, of altessè.
Perdrigon Normand,	Roode Datte, of laate Imperiale.
	Violette Damas.

Q 3

Violet,

Violetten, trekkende na't swart.

Jeruzalem, of Bourdeau. Pruim van Rhodes.

Roode.

De spaanse Damas. Daltille.
Dubbeld bloem.

Swarte.

Sint Cyr. Cœur de pigeon.
Imperiale. Damas dronet.
Pruym van cyprus. Norvette.
Zonder steen. Laate swarte Diaprée.

VI. HOOFDPUNT.

Van de Vygen.

D*E Vyg* is zo uitnemende en smaakelyke vrugt, dat het betamelyk is, dezelve een plaats in het Register te geeven.

De witte Vyg, die men *Bloem-vyg* noemd is drierley, de lange, ronde, en kleine van Marseille, zy zyn alle drie suikeragtig en fondant, draagen veel, en tweemaal op een jaar, in den zomer, en in den herfst, de eerste zyn de grootste, en rypen wel alle jaar, maar als de tweede wel gelukken, zyn zy beeter en zoeter, wat de *Figuur* belangd, de ronde draagen wat meerder, maar de lange-gelukken best in den Herfst, inder daad, zy zyn beide voortreffelyk en smaakelyk, en de eenige die men in een lugtstreek kan planten, die niet te veel warmte heeft, wy zullen de namen der andere soorten aanwyzen.

De Violette van Egipte, is ook een bloem-vyg, en heel uitnemend.

De swarte Vyg, is heel lang, en redelyk groot, goed en zoet, maar een weinig vroeger als de regte witte, zy is van een donker rood, en byna swart.

De groote Geele, is een weinig gekouleurd, en lyfverwig van binnen, hy draagd tweemaal, weinig in den Zomer, en veel in den